Kolegialita a primát v *Lumen gentium*: jejich recepce v českém exilu a v mezinárodní teologii

Karel Skalický

Název přítomného článku neodpovídá plně tomu, co je jeho obsahem a co ozřejmuje teprve jeho podtitul. Text se sice věnuje nadepsanému klíčovému problému věroučné konstituce o církvi, ovšem zaměřuje pozornost na to, jak se problém odráží v české exilové teologii a dále v teologii světové. Poté si dovoluji připojit své osobní postřehy a nabídnout vlastní řešení.

1. CO ŘÍKÁ O KOLEGIALITĚ A PRIMÁTU *LUMEN GENTIUM* (Č. 22)

Nejprve však pohledme na sám text konstituce, v němž se vztah mezi nejvyšší pravomocí papeže a nejvyšší pravomocí biskupského kolegia tak říkajíc zauzluje. Ptejme se nejprve, co se o tomto vztahu tvrdí výslovně.

1.1 Co se říká v *Lumen gentium* výslovně?

Výslovně se o římském biskupovi říká (v mém českém překladu) toto:

Římský biskup má ze svého úřadu náměstka, totiž Kristova, a pastýře celé církve, plnou, nejvyšší a všeobecnou pravomoc, a je oprávněn ji vždycky svobodně uplatňovat.

Řekl jsem: v mém překladu, protože český oficiální překlad je právě v této klíčové větě pochybený.¹ Dovoluji si proto podat svůj překlad doslovný.²

¹ Latinský text zní: „Romanus enim Pontifex habet in Ecclesia vi muneris sui, Vicarii scilicet Christi et totius Ecclesiae Pastoris, plenam, supremam et universalem potesta-

O biskupském sboru se pak výslovně říká toto:

Biskupský stav však, který je nástupcem sboru apoštolů v učitelském úřadě a v pastýřském vedení, v němž dokonce apoštolský sbor stále trvá, je spolu se svou hlavou, římským biskupem, a nikdy bez této hlavy, také (quoque) nositelem nejvyšší a plné pravomoci nad celou církví. Tato pravomoc se však může vykonávat jedině se souhlasem římského biskupa. Pán určil jedině Šimona za skálu a klíčníka církve (srov. Mt 16,18–19) a ustanovil ho pastýřem celého svého stáda (srov. Jan 21,15n). Je však známo, že moc svazovat a rozsvazovat, která byla dána Petrovi (srov. 16,18–19), byla udělena také (quoque) sboru apoštolů, spojenému se svou hlavou (srov. 18,18; 28,16–20).

Ono dvojí zdůraznění slůvka „také“ je ovšem naše.

Výslovně se tedy říká, že táž svrchovaná moc, která je dána římskému biskupovi, je dána „také“ – a to „také“ se v textu říká dvakrát (!) – biskupskému sboru jako nástupci sboru apoštolů, který však nikdy nemůže být a jednat bez souhlasu své hlavy.

1.2 Co se říká v *Lumen gentium* nevýslovně?

To lze shrnout takto: Nevýslovně se říká, že může být jen jedna svrchovaná moc, což vyplývá ze samého pojmu svrchovanosti a není třeba to říkat výslovně. Dvě svrchovanosti být nemohou. Jak se to však má s nositelem či nositeli této jedné jediné svrchovanosti? Může být také jenom jeden nositel, anebo mohou být též dva? Koncil neříká, že může být jen jeden nositel, to je papež. Neříká však výslovně, ani že jsou dva. Říká jen, že to, co má papež, má „také“ biskupský sbor. Co však obnáší toto „také“, když papež a biskupské kolegium jsou provázány tak, že nejsou ani plně dva, ani plně jeden subjekt, to koncil neříká a nechává to otevřené. Proto řápneme.

tem...”

Oficiální český překlad zní: „Římský biskup ze svého úřadu Krista náměstka a pastýře celé církve má totiž nad církví plnou, nejvyšší a všeobecnou pravomoc...”

Správný překlad nemůže říci: „... ze svého úřadu Krista náměstka a pastýře celé církve,” ale „... ze svého úřadu Kristova náměstka a pastýře...”

- 2 Podobně, i když ne úplně doslovně, přeložil tuto větu Vladimír BOUBLÍK ve své knize *Boží lid*, Řím: Římská křesťanská akademie, 1967 s. 409, takto: „Římský biskup má totiž pro svůj úřad Kristova náměstka a pastýře celé církve plnou, nejvyšší a všeobecnou moc, kterou může vždy svobodně vykonávat.”

2. *LUMEN GENTIUM* V RECEPCI ČESKÉ EXILOVÉ TEOLOGIE

Pohledme nejprve, jak v tom tápala česká exilová teologie. Tři teologové se tím zabývali různým záběrem nedlouho poté, co *Lumen gentium* byla zpřístupněna veřejnosti. Jako první to byl v roce 1967 Vladimír Boublík ve svém komentáři k *Lumen gentium* nazvaném *Boží lid*,³ v roce 1969 Alexander Heidler v článku *Církevní sbornost*⁴ a Karel Skalický v článku *Biskupská sbornost a synoda*,⁵ oba v témže čísle časopisu *Studie* (20/1969).

2.1 *Boublík: V jakém vztahu je funkce papeže v církvi k jeho funkci v kolegiu?*

Co k tomu říká Vladimír Boublík? K problému přistupuje z pozice papeže a jeho dvou funkcí, když si klade otázku, v jakém vztahu je funkce papeže v celé církvi k jeho funkci v biskupském kolegiu. Nejprve ovšem vysloví naději, že budoucnost lépe vyjasní poměr mezi biskupským sborem a jeho hlavou, neboť

prvenství papeže v biskupském sboru a jeho vztah k biskupům je v dnešní době [to říká v roce 1967] ještě nevyjasněný: 2. vatikánský sněm neřekl poslední slovo, nýbrž spíše zahájil v latinské církvi nové období vztahů mezi papežem a biskupy.⁶

Otázce po vztahu papeže a kolegia biskupů se tedy Boublík vyhnul s tím, že je nevyjasněný, a on zřejmě nemínil se pokoušet o jeho vyjasnění. Klade si však otázku jinou, když hned na to dodává:

O prvenství papeže v církvi nejsou pochyby; dnešní teologie však chce rozřešit otázku vztahu mezi posláním papeže v biskupském sboru a v církvi: zdali totiž papež je pastýřem celé církve proto, že je hlavou biskupského sboru, nebo nezávisle na svém poslání v biskupském sboru.⁷

³ V. BOUBLÍK, *Boží lid*, Řím: Česká křesťanská akademie v Římě, 1967; druhé vydání: Kosteční Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

⁴ A. HEIDLER, „Církevní sbornost,“ *Studie* 20 (1969): 463–469.

⁵ K. SKALICKÝ, „Biskupská sbornost a synoda“, *Studie* 20 (1969): 483–490.

⁶ BOUBLÍK, *Boží lid*, s. 285–286.

⁷ BOUBLÍK, *Boží lid*, s. 286.

Snad trochu jasněji můžeme tuto otázku přeformulovat asi takto: Když Kristus dává Petrovi nejvyšší moc nad církví, dává ji Petrovi jako jedinci, anebo jako hlavě apoštolského sboru? Ale vraťme se k Boublíkovi. Když on, v roce 1967, říká, že si tuto otázku klade „dnešní teologie“, bohužel neřekl, jací přesně teologové se za tou tehdejší „dnešní teologii“ skrývají? Mám dojem, že to byl tenkrát Boublík sám. Pozdější teologické diskuse si totiž kladly jinou otázku než on, totiž, zda subjekt nejvyšší autority v církvi je jeden, nebo dva.

Boublíkovi je ovšem jasné, že jak jednotliví biskupové, tak celý biskupský sbor smějí vykonávat svoje poslání jenom ve společenství s papežem, neboť svrchovaná moc biskupského kolegia vždy předpokládá moc jeho hlavy, čili papeže.

Zdá se tedy, že i papež – jako hlava sboru – by měl vykonávat veškeré základní projevy svého poslání ve společenství s biskupy. Zdá se tedy, že nauka o sborovém rázu biskupského poslání vyžaduje, aby se každý projev hierarchického poslání – tedy i prvenství papeže v církvi – uskutečňovalo ve společenství biskupského sboru. Není pravděpodobné, že by si Kristus přál, aby papež řídil církve bez společenství s biskupy.⁸

Tato vazba papeže na biskupský sbor se jeví Boublíkovi potřebná, protože, jak říká:

nejenom biskup, ale i papež se může zpronevěřit svému poslání. Z hlediska lidského se zdá pravděpodobnější, že se může snadněji zpronevěřit svému poslání jeden papež než velká část biskupů,

i když, jak hned dodává:

pravidla, která rozhodují o pravdě podle počtu hlasů, se nedají uplatňovat v životě církve. Jediným správným měřítkem při posuzování rozporu mezi biskupy a papežem by byla víra církve a její tradice. Prozatím však chybí jasná nauka o tom, kdo by mohl prohlásit, že se papež v některých svých činech zpronevěřil svému poslání. (...) je však nutné doufat, že budoucnost vyjasní lépe poměr mezi biskupským sborem a jeho hlavou.⁹

Z řečeného se proto zdá, že na problém, který si Boublík položil ohledně vztahu mezi dvěma papežovými funkcemi, odpovídá takto: *Pa-*

⁸ Tamtéž.

⁹ BOUBLÍK, *Boží lid*, s. 285.

pež je pastýřem celé církve proto, že je hlavou biskupského sboru, a ne proto, že je jenom papež.

Jen si dovoluji dodat, že pokud mě neklame moje malá sečtěllost v podoblíkovské eklesiologii, otázka, jak ji Boublík zde staví, nebyla rozvíjena. Eklesiologické diskuse se ubíraly jiným směrem, jak uvidíme.

3. HEIDLER: TAJEMNÁ ROVNOVÁHA MEZI PRIMÁTEM A KOLEGIALITOU

O dva roky později se nad problém vztahu mezi papežským primátem a biskupským kolegiem zamýšlel Alexander Heidler. Pokud jde o literární žánr, jeho text není teologickým komentářem k *Lumen gentium*, ale spíše volným esejistickým zamyšlením nad biskupskou sborností v dějinách církve a nad problémy, které z ní vyplývají pro její vztah k papežovu primátu. Vychází z církevních zvyklostí prvotní církve, z textů Matoušova evangelia týkajících se jak svrchované moci Petrovy (Mt 16,19), tak svrchované moci apoštolského sboru (Mt 18,18) a zmíní pro ilustraci pikantní postřeh kardinála Suenense k jedné větě ze Skutků apoštolů, kde se říká: „Když se apoštolové v Jeruzalémě dověděli, že Samařsko přijalo Boží slovo, poslali tam Petra a Jana.“ Suenens tenkrát poznamenal, že dnes by to uráželo náš zbožný sluch, kdybychom měli slyšet, že biskupové, shromáždění na synodě, poté co se dozvěděli, že Japonsko je ochotno přijmout Boží slovo, poslali do Tokia Pavla VI. a kardinála Billota. Rozdíl mentalit mezi tou tehdejší Lukášovou a tou naší dnešní, která z tohoto srovnání vysvítá, je tu nad slunce jasný a neměl by se odsouvat do nevědoma. Heidler k tomu však jen dodá:

Zde vidíme základ oné tajemné rovnováhy mezi papežským primátem a biskupskou kolegiální, rovnováhy, kterou se asi nikdy nepodaří beze zbytku vyjádřit právníckými formulkami, která však tvoří životní a životodárné napětí obecné církve.¹⁰

Pozoruhodné tu je, že Heidler mluví o *tajemné* rovnováze a životodárném napětí, jež nelze beze zbytku uzavřít do právníckých formulí.

¹⁰ HEIDLER, „Církevní sbornost“, s. 464.

3.1 Skalický: synod jako institucionální měch pro mladé víno biskupské kolegiality

Pokud pak jde o toto třetí exilové pojednání týkající se biskupské kolegiality, po úvodních výkladech z historie sbornosti je zaměřeno na její praktické uskutečňování a konkrétní provoz formou biskupského synodu. Ten byl, jak známo, Pavlem VI. založen 15. září 1965 motu proprio *Apostolica sollicitudo* i s jeho stanovami. Podle nich je synod papežovým poradním sborem, který sice reprezentuje celý katolický episkopát a je svou povahou stálý (*natura sua perpetuum*), ale co do struktury vykonává své úkoly občasně (*ad tempus*) a příležitostně (*ex occasione*). Nuže, takto stanovený synod se poprvé konal roku 1967. Výsledek však byl nevalný. Ne snad proto, že papež by byl do jednání zasahoval nějak rušivě, ale proto, že sami biskupové nebyli dosud v této problematice zdomácněli, jak o tom hovoří kardinál Franz König.¹¹ Proto byl o málo více než za jeden rok svolán na dny 13. – 29. října 1969 synod mimořádný, který byl pro spolupráci papeže s biskupským kolegiem formou synodální praxe ten nejdůležitější. Tam bylo třinácti směrnicemi (*quaesita*) stanoveno, že struktura synodu má být uzpůsobena tak, aby se kolegiální péče biskupů o všeobecnou církev mohla lépe uskutečňovat, aby synod se konal pravidelně každý druhý rok (a nejen příležitostně), a aby biskupské konference a synody východních církví měly právo navrhopvat biskupské synodě před jejím svoláním otázky, jež považují za vhodné projednat. A Skalický pak závěrem vyslovuje přesvědčení, že

mladé víno biskupské sbornosti si pomalu vytváří svůj institucionální měch, v němž budou moci kvasit všechny problémy dnešní doby. Důsledky tohoto vývoje je těžko dnes odhadnout. Jisté je, že podél cesty se budou skrývat různá úskalí, ale ta nesmí církev odradit, aby po této cestě šla, vždyť „znamení doby“, za nimiž je Duch Boží, ukazují jasně, kterým směrem nutno jít.¹²

V rámci tohoto svého pojednání o biskupské kolegialitě se pak odvolal na Boublíkův názor, že svrchovaná moc nad církví byla Petrovi dána nikoliv jako jedinci (i když jemu bylo dáno *osobně*, co ostatní apoštolové přijali *sborově*), ale jako hlavě apoštolského sboru. Dnes proto můžeme

¹¹ F. KOENIG, *Chiesa dove vai? Gianni Licheri interroga il cardinale Franz Koenig*, Città di Castello: Borla, 1985, s. 49–59.

¹² SKALICKÝ, „Biskupská sbornost a synoda,“ s. 490.

říct, že je-li tento názor správný, pak Petr a jeho nástupci by měli mít tuto sborovost či kolegialitu už tak říkajíc v krvi, což zdá se potvrzuje sv. Jan Pavel II., když mluví o *affectus collegialis*, který by mě být papeži vlastní.

4. PRIMÁT A KOLEGIALITA V POKONCILNÍ MEZINÁRODNÍ TEOLOGII

Když přejdeme z českého jazykového prostoru do toho světového, vidíme, že vícejazyčná teologická diskuse se soustředila na otázku, zda *Lumen gentium* mluví o jednom subjektu či nositeli nejvyšší služebné autority, nebo o dvou subjektech. Donato Valentini, který nám podal v roce 1990 o této diskusi přehled, ukazuje, že v tomto bodě jsou možné dvě teologické pozice.¹³ Nejprve vyloučil jako nepřijatelné dvě krajnosti: pozici, kterou nazve „konciliaristicko-episkopalistickou“, a pozici „papalisticko-kurialistickou“. V běžném všedním jazyce bychom mohli mluvit o pozici oligarchické a pozici absolutně-monarchické. Po vyloučení těchto dvou krajností, které nejsou slučitelné s koncilním textem, shledává v pokoncilní eklesiologii dvě přijatelné teze.

4.1 Je jen jeden nositel nejvyšší služebné moci: biskupské kolegium

První teze zní: V církvi je jen jeden nositel nejvyšší služebné moci a tím je biskupské kolegium (= papež + biskupové, koncil). To však vykonává svou nejvyšší autoritu dvěma různými způsoby: buď sborově, kolegiálně prostřednictvím koncilu, nebo individuálně, prostřednictvím papeže, nakolik – a to je důležité – je hlavou biskupského sboru, takže i když jedná na první pohled jen individuálně, přesto je jeho jednání implicitně kolegiální. Tuto pozici zastávají: K. Rahner, T. I. Jimenez Urresti, G. Thils, A. Antón, O. Semmelroth, E. Schillebeeckx, Ch. Duquoc, C. Butler, P. Rusch, H. Legrand, B. Gherardini (prý!),¹⁴ R. P. MacBrien a možná

¹³ D. VALENTINI, „Regard sur les positions des théologiens: Revue des principaux écrits et état actuel de la question,“ *Concilium* 230 (1990): 43–55.

¹⁴ Říkám „prý“, protože Gherardiniho eklesiologie se vyvíjela. Jeho poslednímu dílu z roku 2007 předcházely tři projekty: První z roku 1971 (*La chiesa arca dell'alleanza*, Roma: Città Nuova); druhý, stejnojmenný, z roku 1979 (Roma: Città Nuova); a třetí z roku 1988 (*La chiesa, mistero e servizio*, Roma: Istituto superiore di teologia a distanza). A kdo pečlivě prohlédne tato předchozí díla, všimne si, že to, co říká v textu naplno

i Y. Congar ve svých posledních pracích, jak se o něm neurčitě vyslovuje Valentini, který se k této pozici též hlásí.¹⁵ A zdá se, že pro tuto pozici by byl i Boublík, když zastával názor, že papež je pastýřem celé církve proto, že je hlavou biskupského kolegia, takže má v sobě kolegialitu jako naočkovanou.

4.2 Jsou dva nositelé nejvyšší služebné moci: biskupské kolegium a papež

Druhá teze pak zní: V církvi jsou vlivem onoho dvakrát opakovaného slůvka „také“ ne jeden, ale dva subjekty či nositelé nejvyšší moci, a to papež a („také“) kolegium biskupů. Tyto dva subjekty však jsou jen neúplně rozdílné (*inadéquatement distincts*), protože biskupské kolegium není myslitelné bez papeže, jenž je jeho hlavou. Tuto pozici zastávají J. Hamer, U. Betti, A. Auer, W. Bertrams, K. Mörsdorg a F. Frost.

Nuže, tak stála tato *quaestio disputata* v roce 1990. Od té doby, jak mám za to, se však zkomplikovala o třetí tezi, kterou zastává Brunero Gherardini ve svém *opus magnum* z roku 2007.¹⁶

4.3 Je jen jeden nositel nejvyšší služebné moci: papež

Gherardini je též přesvědčen, že nositel *sacrae potestatis* může být toliko jeden; jím však je ne biskupské kolegium, jak tvrdí první teze, ale

v roce 2007, tak totéž říká v textu z roku 1979 v poznámce 46 na straně 279, avšak hypoteticky, takto: „Chceme-li, mohli bychom mluvit nikoliv o dvou odlišných nositelích „posvátné moci“ (o papeži a sboru biskupů s ním sjednoceném), nýbrž o jediném subjektu – papeži, který jedná buď ve své osobě, nebo v kolegiu, takže kolegium není ani nejedná jinak než v hierarchickém společenství, jehož dokonávajícím i „formálním“ vrcholem je papež. Jako papež je neoddělitelný od církve, tak, užijeme-li parafrázi myšlenky, kterou vyslovil Gasser (Msi 52, 1214 A), tělo tvořené biskupy nemůže být odtrženo od hlavy, od níž se odvozuje jeho soudržnost a schopnost jednat.“

¹⁵ „Pokud jde o přítomnou otázku, já osobně se kloním k řešení jediného subjektu nesciho nejvyšší moci v církvi a dvou odlišných způsobů jejího vykonávání.“ Srov. VALENTINI, „Regard sur les positions des théologiens,“ s. 53.

¹⁶ B. GHERARDINI, „Contemplando la Chiesa: Considerazioni teologiche sul mistero della Chiesa,“ *Divinitas*, 2007, č. 1, 2, 3 (celá tři čísla věnovaná tomuto obsáhlému textu, 339 stran).

papež jako „persona publica“, která může jednat „di per sé“, což lze přeložit buď „o sobě“ nebo „osobně“, nebo *in forma collegiale*, čili formou kolegiální.¹⁷

Každý ovšem bude pokoušen ptát se autora, jak si poradí s tím zatroleným slůvkem „také“ (*subiectum quoque*) koncilního textu? Na to autor odpovídá gramatikálním rozbořením tohoto slůvka, které má dvojí funkci: jednak tu reduplikativní (*reduplicativa*), a tím rozdělující, jednak tu vypořádající (*predikativa*), a tím sjednocující. Když se totiž řekne, že „tam byl přítomen František a také Pavel“, tak toto slůvko „také“ plní funkci reduplikativní čili rozdělující Františka a Pavla. Řekne-li se však, že „František je chytrý a také dobrý“, tak zde slůvko „také“ nabývá funkce sjednocující dva predikáty v jednom subjektu. Aplikováno na náš problém, to slůvko „také“ nerozděluje papeže a kolegium, ale spájí je v jedno. Proto autor může tvrdit, že „Petr působí na biskupské kolegium vlivem ustavujícím: udílí mu jeho bytí a kvalitu jeho bytí, činí ho jím samým, brání mu být jen pouhým nahromaděním biskupů“,¹⁸ v originále: „un solo raggruppamento dei vescovi“.

4.4 Dvě polarity tří teologických tezí

Když si tedy tuto letitou diskusi shrneme, tak můžeme říci, že se vyhrtila do dvou polarit. Ta první polarita je dána předpokladem, že nositel nejvyšší služebné moci může být jen jeden. V tom jsou zajedno teze první a třetí. Avšak nejsou zajedno v tom, že první teze klade tuto nejvyšší moc do biskupského kolegia, kdežto ta třetí do papeže.

Druhá polarita je dána předpokladem, že nositel nejvyšší služebné moci není jeden, ale dva, tj. papež a „také“ biskupské kolegium, jak tvrdí druhá teze, která v tom stojí v rozporu s první a třetí tezí.

¹⁷ GHERARDINI, „Contemplando la Chiesa,“ s. 215.

¹⁸ GHERARDINI, „Contemplando la Chiesa,“ s. 224. Zde se však člověk maně ptá, co se stane s biskupským kolegiem v případě sedisvakance nebo papežského rozkolu, které trvaly často mnoho měsíců, ba dokonce i let?

4.5 Dvě skutečnosti nedostatečně reflektované ve třech teologických tezích

Než však se odvážím položit si otázku, která z těchto tří tezí je správná, a tedy obecně přijatelná, musím poukázat na dvě skutečnosti, které jsou v těchto tezích nedostatečně reflektovány.

Ta první skutečnost spočívá v tom, že církev je v tomto eklesiologickém rozvažování jaksi mlčky chápána jako společensky viditelně strukturovaná instituce, což je pochopitelné, neboť mají-li teologové určit její nejvyšší institucionální zastřešení, musí o ní přemýšlet jako o viditelně strukturované instituci. Tím však se chtě nechtě upozadí její skrytá povaha svátosti čili mysteria spásy. Logika teologická tak ustupuje logice mocensko-právní, která se tak stává v těchto diskusích hlavním pojmotvorným a argumentačním instrumentem.

Ta druhá skutečnost pak spočívá v tom, že církev je v těchto teoriích brána v potaz především ve svém normálním a, dalo by se říci, ideálním stavu, když totiž má papeže a když jejich sled a střída probíhají tak hladce, že sedisvakance jsou prakticky zanedbatelné. Tato normální situace, která se nám dnes zdá samozřejmá, protože trvá už několik staletí, je však omezena jen na novověk, tj. na období po Tridentském koncilu. Mnohem delší období církve středověké a starověké však poznalo situace, kdy církev byla drásána rozkolem vícero papežů nebo prostě papeže zbavena v důsledku neúměrně dlouhých sedisvakancí. Uvažme, že fenomén vzdoropapežů vyskytující se v dějinách církve od 3. do 15. století je rozložen do dvanácti století, takže na každé z nich připadá dva a půl vzdoropapeže. K tomu třeba ještě přičíst dlouhé sedisvakance, dvě dvouroční (1241–1243; 1292–1294) a několik mnohaměsíčních. Uvažme navíc, že každé papežské schizma mělo určité časové trvání, někdy i letité; to předposlední trvalo čtyřicet let bez dvou (1378–1416) a poslední schizma vzdoropapeže Felixe V. (1439–1449) bylo navíc spojeno ještě s vážnějším rozkolem mezi papežem a koncilem.¹⁹ Z toho je vidět, že církev může být nějaký čas bez papeže, ale naprosto ne bez biskupského kolegia. Papež umírá. Kdo neumírá, to je biskupské kolegium, jež přetrvává ze století do století. A toto kolegium, i když je nějaký čas bez hlavy, nemůže být *bez vůle k hlavě*, a proto nemůže být jen „raggruppamento

¹⁹ Srov. K. SKALICKÝ, „Hospodin dokáže vytěžit dobro i ze zla: Ekumenismus na koncilu a po něm aneb k čemu jsou dobré rozkoly,“ *Perspektivy*, 2013, č. 1, s. 1.

dei vescovi“, jinak by se nemohlo vzchopit k tomu, aby si svou hlavu opět nasadilo. Je to přece biskupské kolegium, které ustavuje papeže, a ne naopak. Z čehož ovšem neplyne, že by proto mělo právo sesazovat toho, kterého nastolilo.

4.6 *Od rozporuplné statiky ke spájivé živoucí dynamice*

Po uvážení těchto dvou skutečností si konečně dovolím vyslovit svůj názor o těchto třech tezích. Nejvyšší služebná moc je celá v papeži, jak tvrdí třetí teze, a to pravdivě. Je v něm opravdu celá. Ale nemá-li se vnitřní logikou této doktríny upadnout do papalisticko-kuriálního absolutního monarchismu, nutno proti tomu tvrdit s první tezí, že nejvyšší služebná moc je celá i v biskupském kolegiu. A to je taky pravda, protože je v něm celá. Aby však vlivem této druhé doktríny nedošlo, a to opět onou vnitřní logikou této doktríny, k tomu, že by církev sklouzla do episkopálně-konciliaristického oligarchismu, nutno tvrdit, že nejvyšší služebná moc je celá *zároveň* jak v papeži, tak v kolegiu, jak tvrdí druhá teze, takže nositel nejvyšší služebné moci je nikoliv jen jeden, ale dva. Každá z těchto tří tezí má tudíž pravdu, nahlížíme-li na ně ne jako na statické doktríny svrchované moci, ale jako na vzájemně se doplňující instance v pohybu života církve. Neboť církev i přes všechnu stálost své tradice není žádný strnule statický systém, ale živý pohyb Božího království, které ona ve svém lůně nese, a které v ní svým „vrozeným“ dynamismem tíhne ke svému završení ve slávě trojjediného Boha, z něhož na počátku (srov. *ecclesia ab Abel*) vyšla.

5. ZÁVĚR: ČÍST *LUMEN GENTIUM* PERSONALISTICKO-TEOLOGICKOU LOGIKOU LÁSKY

Promýšlíme-li totiž tyto doktríny nejvyšší moci jen logikou právnícko-mocenskou, založenou na logice identity, pak zajisté nejdou dohromady; na úrovni této logiky se vylučují. Jenomže konstituce *LG* není psána logikou právnícko-mocenskou, ale logikou teologickou, založenou na logice meziosobní lásky, a to na všech úrovních, od té nejvyšší Boží až po tu naší mezilidskou. A jak je zajisté dobře známo, v této personalisticko-teologické logice lásky lze tvrdit, že jedna jediná Boží

bytnost je celá zároveň jak v Otci, tak v Synu. A rovněž lze v této logice tvrdit, že Otec a Syn jsou zároveň i jeden i dva podle Ježíšova slova „já a Otec jedno *jsme*“. Proto si ve světle této trinitární nauky dovoluji otázku: Nejsou rozpory těchto tří ekklesiologických doktrín známkou ne rozhádanosti teologů, ale něčeho mnohem podivuhodnějšího, totiž známkou té úchvatné skutečnosti, kterou LG s odvoláním na Cypriána, Augustina a Jana z Damašku pověděla na samém svém počátku (na konci odstavce 4), že totiž celá církev se jeví jako „ex unitate Patris et Filii et Spiritus Sancti plebs adunata“, jako „lid sjednocený působením jednoty Otce i Syna i Ducha svatého“? Ostatně, je-li církev svou teologickou definicí *continuata unctio* (pokračující pomazání, *Fortdauer der Salbung*), jak přesvědčivě dovodil Heribert Mühlen,²⁰ pak jednotrojnost či trojjedinnost božství se nemůže nepromítat i do stavebnosti církve, zvláště v jejím vrcholném pastýřském zastřešení.

Biskupský sbor má proto tutéž nejvyšší a plnou moc nad církví, jakou má i papež. Sbor však nemůže být nikdy bez své hlavy, to je bez papeže. Biskupský sbor a papež nejsou proto dva naprosto rozdílné subjekty duchovní moci, ani jen jediný subjekt se sebou naprosto totožný, ale dva vzájemně se prolínající (*perichoresis, circuminsessio, circumincessio*) subjekty, což je skutečnost, kterou je velmi těžké, ba nemožné vtěsnat do čistě právních a mocenských kategorií nepočítajících s láskou.

Collegiality and Primacy in *Lumen Gentium*: Their Reception in the Czech Exile and International Theology

Key words: Church; Council; *Lumen gentium*; Pope; College of Bishops; Collegiality; Supreme Power; Hierarchy; Servitude

Abstract: The article deals with the Papal Primacy and the collegiality of Bishops in the light of *Lumen Gentium* constitution and how this issue was reflected in Czech exile theology and international theology. The Second Vatican Council does not clearly state whether the supreme power in the Church belongs to one or two holders. It also does not precisely define the relationship between the Pope and the College of Bishops. The present text reflects on attitudes to this open question adopted by three Czech exiles: V. Boublík, A. Heidler and K. Skalický. The article consequently presents possible answers to the question of whether

²⁰ H. MÜHLEN, *Una mystica persona*, München: Verlag Ferdinand Schöningh, 1964, zvláště s. 216–286; srov. též kritické zhodnocení tohoto díla, které podal V. BOUBLÍK. „Una mystica personna“, *Divinitas* 1969, č. 3, s. 623–653.

there are one or two holders of supreme servant power, both having found their supporters among prominent foreign theologians. The author points to facts that perhaps were not taken sufficiently into account in the search for the answer. Finally, he provides his own opinion. The supreme servant power belongs fully both to the Pope and the College of Bishops and there are therefore two holders. The theses outlined above and resulting in this conclusion are viewed as dynamic, complementary instances. The author does not come to this solution through law power logic, but through a personalist theological logic of love.

Prof. Dr. Karel Skalický, Th.D.
Katedra teologických věd
TF JU
Kněžská 8
370 01 České Budějovice
skalicky@tf.jcu.cz